

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор”
в професионално направление 3.4. Социални дейности

Автор на дисертационния труд: Атанас Людмилов Генчев

Тема на дисертационния труд: **„ПРОЕКТИРАНЕ И АНАЛИЗ НА ТРУДА НА
СОЦИАЛНИЯ РАБОТНИК В ДЪРЖАВНАТА СФЕРА НА СОЦИАЛНОТО
ПОДПОМАГАНЕ”**

научен ръководител: Доц. д-р Росица Симеонова

Рецензент: професор доктор Галин Борисов Цоков

1. Общо описание на представените материали

Със заповед на Ректора на Софийски университет „Св. Климент Охридски“ съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема **“ПРОЕКТИРАНЕ И АНАЛИЗ НА ТРУДА НА СОЦИАЛНИЯ РАБОТНИК В ДЪРЖАВНАТА СФЕРА НА СОЦИАЛНОТО ПОДПОМАГАНЕ”** за придобиване на образователната и научна степен **‘доктор’** в професионално направление 3.4. Социални дейности. Автор на дисертационния труд е Атанас Людмилов Генчев – докторант към катедра “Социална работа” към Факултета по педагогика..

Представеният от докторанта комплект материали на хартиен носител е в съответствие със ЗРАС и Процедурните правила за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности на СУ, като включва всички необходими документи.

Дисертационният труд е разработен на 340 машинописни страници текст и 98 страници приложения. Авторът е използвал 170 литературни източника, от които 150 са на български език, 8 на руски и 12 на латиница. В структурно отношение работата се състои от вввод, три глави, заключение. Приложени са 4 броя публикации.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Докторантът Атанас Людмилов Генчев е роден през 1986 година. Завършва висше образование специалност социални дейности в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 2013 г. През 2014 г. придобива магистърска степен, завършвайки специалността *Управление на институции за социална работа* в СУ „Св. Климент Охридски“. В периода 2015 -2018 г. г-н Генчев е докторант в докторска програма 3.4. Социални дейности (Управление на институции за социална работа). От 11.2013 до .07.2014г. докторантът работи като експерт по осигуряването в ТП на НОИ гр. София. След 12.2016 професионален път на г-н Генчев продължава като асистент в ФП на СУ „Св. Климент Охридски“ катедра Социална педагогика. Той е участвал в 4 университетски, национални и международни образователни и изследователски проекта.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Избраната от докторанта тема е актуална не само за теорията на социалната работа, но и за практиката на управление на човешките ресурси и институциите за социалното подпомагане. Това е така, защото проблемите, разработени в дисертацията, третираат един особено актуален и важен въпрос – ефективността в проектирането, анализа и управлението на труда на социалния работник. Още повече, че изследването на г-н Генчев е насочено към проучване и създаването на иновативен модел за дизайн и редизайн на труда на социалния работник, проблем, който е слабо изследван в българската научна литература. В този

смисъл разработената от докторанта тема е актуална и има своята висока научна стойност и в теоретичен и в научно-приложен план.

4. Познаване на проблема

Докторантът познава много добре състоянието на изследвания проблем в науката, оценява критично и творчески литературния материал и прави комплексен анализ на теоретичните постановки.

5. Методика на изследването

Избраната методика на изследване като цяло позволява да се постигне поставената цел и да се получи адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

В структурно отношение дисертационният труд се състои от увод, три глави и заключение. В **УВОДА** авторът споделя мотивите, насочили го към избора на разработената тема, очертава аргументирано теоретическа и практическа значимост на труда. Тук са представени основните понятия, използвани в дисертацията, формулирани са обекта, предмета, целта, основните задачи и хипотезите, които са адекватни на изследвания проблем.

В първа глава **ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ НА ПРОУЧВАНИЯ ПРОБЛЕМ** се разглеждат теоретичните основи на дизайн на труда част от съвременните концепции в управлението и в частност управлението на човешките ресурси. Осъществен е кратък исторически обзор на теориите и подходите в развитието на управлението и зараждането на дизайна на труда от класиците на теорията за научното управление до наши дни. Обновава се значението и връзката на дизайна на труда с други управленски дейности, теории и понятия. В параграф 2 се представят дирекция „Социално подпомагане” (ДСП) като основната организация в държавната сфера на социалното подпомагане у нас и професията „Социален работник”. Подробно се описват и анализират съдържанието, характеристиките и условията на труд в ДСП и актуалното състояние на дизайна на труда в ДСП. Безспорен плюс на изследването, е че тук докторантът осъществява задълбочен анализ на нормативната база и длъжностните характеристики на социалния работник, в резултат на който се извеждат и някои проблеми, произтичащи от дизайна на труд като претоварване, стрес и бърнаут синдром, текучество на персонала и други.

Във втора глава **АНАЛИЗ НА ТРУДА НА СОЦИАЛНИТЕ РАБОТНИЦИ В ДСП. РЕЗУЛТАТИ ОТ ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ** е представена и концепцията на модела предложен от авторът, по отношение постановката и методиката на проведеното изследване. Последователно са представени целта, задачите, хипотези и променливи, Изяснен е и използвания инструментариум, като са описани изследователските методите:

- Въпросник за дизайн на труда - адаптиран въпросник по модела и на базата на въпросника за дизайн на труда на Фр. Моргесън и Ст. Хъмффри (2006). Разработеният за настоящото емпирично изследване въпросник включва и още една нова група променливи, отразяваща спецификите на социалната работа – „Мобилност на работата” – с три въпроса, индикиращи външна и вътрешна мобилност.
- Четири бланки - за определяне на условия на труд и работна среда, за установяване на текучество на персонала, с въпроси за интервю с директори и началници на отдели в ДСП и бланка с въпроси за интервю с главните социални работници и началници на трите изследвани отдела в ДСП.
- Два въпросника за кариерно развитие, възнаграждение, имидж/престиж на професията в обществото и за удовлетвореност от извършваната работа.

- Две карти - за установяване на натовареността на социалния работник (авторски инструмент) и карта за установяване на времева ефективност, положителни и отрицателни страни от работата с ИИС, новите компютърни конфигурации и принтери (офис техника).
- Методика за изследване и оценка на риска от нервно-психично натоварване в малките и средни предприятия.. Методиката измерва рискът от нервно-психичното натоварване (стрес, психична умора, психично пресищане и монотония).

Безспорен плюс на дисертацията е представената в тази точка информация за надеждността на получените данни, проверена чрез извеждането на коефициент на надеждност алфа на Кронбах с помощта на статистическа програма SPSS 20. Изключително сполучливо е конструирана и извадката на изследването – като обемът на изследваната извадка е съобразен със стандартите за статистическа значимост спрямо генералната съвкупност. Емпиричното изследване обхваща 68 изследвани лица от 4 Дирекции „Социално подпомагане“ – ДСП Елин Пелин и 3 ДСП от гр. София – ДСП Младост, ДСП Оборище и ДСП Слатина. В тази глава е представена и организацията на изследователска работа, реализирана в апробация на част от инструментариума и два етапа на измерване/изследване. Анализът на резултатите от изследването, направен в следващата точка, е силна страна на дисертацията. Авторът демонстрира умения за количествен и качествен анализ, за разкриване и интерпретиране на причинно-следствени връзки. Анализирани са последователно данните за общите тенденции за цялата извадка и всички участвали в изследването дирекции, след което се представят резултатите по групи извадки (голям и малък град; по отдели в ДСП. Текстът се съпътства и с богато онагледяване с таблици, схеми и диаграми, което е също безспорен плюс на дисертацията.

Трета глава е озаглавена **МОДЕЛ ЗА ДИЗАЙН И РЕДИЗАЙН НА ТРУДА НА СОЦИАЛНИЯ РАБОТНИК В ДИРЕКЦИЯ „СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ“**. Тук авторът предлага иновативен модел за дизайн и редизайн на труда, разработен на базата на представения в първа глава теоретичния анализ и резултатите от проведеното емпирично изследване, основно от анализа на труда на социалния работник в ДСП и проблеми произтичащи от дизайна на труда. Структурираната матрица на модела, дава възможност чрез отчитането на актуалното състояние на дизайна на труда на социалния работник се разкриват нови възможности пред ръководството за управлението на човешките ресурси за търсенето на по-добри и по-ефективни решения за преодоляване на проблеми в организацията и отделите ѝ като: текучество на персонала, относително голяма натовареност, ниска привлекателност на труда и други, тясно свързани със състоянието на изследваните характеристики на труда. Самата структура на модела включва следните съдържателни компоненти

- Промени в характера на труда и кариерното развитие;
- Промени в организацията на работа;
- Промени в изискванията за заемане на длъжността социален работник в отделите на ДСП;
- Промени в условията на труд.

Много силна страна на изследването е че е проучена приложимостта на създадения модел за дизайн и редизайн на труда на социалния работник в ДСП, чрез метода на експертната оценка. В проучването участват 19 респонденти , изследователи с доказан опит и авторитет в сферата на управлението на човешките ресурси и социалната работа, както и специалисти от държавната сфера на социалното подпомагане. Експертната оценка е осъществена в периода април – юли 2018г. Участниците в експертната оценка се поделят в 3 групи на три равнища:

- научно-приложно равнище – преподаватели във висши училища.
- стратегическо равнище – експерти от дирекция „Човешки ресурси” в АСП;
- оперативно равнище – социални работници, главни социални работници и началници на отдели в ДСП.

Резултатите от експертната оценка показват, че представеният модел за дизайн и редизайн на труд на социалните работници в ДСП се признават от експертите като *теоретично обоснован, приложим и иновативен* решаващ очертаните проблеми в управлението на персонала *в голяма степен, с което се потвърждава и изведената хипотеза в трета глава*. Важно е да се отбележи факта, че най-добре приети и високо оценени са конкретните предложения в редизайна на труда от страна на експертите на оперативното ниво.

Дисертационният труд завършва със **ЗАКЛЮЧЕНИЕ**. Тук на базата на извършения анализ на резултатите от емпиричното изследване, авторът прави подробни изводи относно ефективността на предложения иновативен модел дизайн и редизайн на труда на социалния работник в ДСП. Авторът прави и няколко препоръки, насочени към оптимизиране на трудовия процес и към решаването на някои от очертаните проблеми в работата на социалните работници в ДСП.

Като цяло дисертацията печели със своите положителни черти, които могат да бъдат обобщени в няколко основни момента:

- Значимост и актуалност на разработения проблем;
- Задълбоченият анализ по отношение на теорията дизайнът на труда като дейност по управление на човешките ресурси;
- Разкриване на основните тенденции в развитието на професията „социален работник – професионален профил, и характер на труда;
- Осъществено на много добро ниво емпирично изследване;
- Разработеният модел за дизайн и редизайн на труда на социалните работници в ДСП;
- На основата на много добрия количествен и качествен анализ на резултатите от изследването, авторът формулира значими обобщения и препоръки, свързани с изследваната проблематика.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Научните приноси на дисертационното изследване могат да се сведат до следното:

• Теоретико-научни приноси

- Изяснена е същността на понятието „дизайн на труда“ като сравнително ново в областта на управлението на човешките ресурси у нас, като е изведена работна дефиниция и са очертани специфичните му характеристики в организациите за социална работа.

- Конструиран е модел за отчитане на норма на натовареност на социалните работници в отделите в ДСП.

• Научно-приложни приноси

- Адаптиран изследователски инструмент с високи показатели за надежност – Въпросник за дизайн на труда, който са отразени специфики на ДСП.

- Емпирично е приложена комплексна методика за цялостен анализ на труда и изясняване на актуалното състояние на дизайна на труда в ДСП.

- Конструиран е авторски модел за дизайн и редизайн на труда на социалния работник в Дирекция „Социално подпомагане“, който предлага редица решения за подобрения на дизайна на труда в ДСП.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантът е приложил 4 броя публикации по темата на дисертацията – студии и статии в научни списания и сборник. Броя, характерът и качеството на публикациите напълно съответстват на изискванията на СУ за публична защита на дисертационния труд и в голяма степен отразяват същността и постигнатите резултати в дисертационното изследване.

9. Автореферат

Съдържанието и качеството на автореферата, отразява точно структурата и основните резултати, постигнати в дисертацията.

10. Критични забележки и препоръки

Към дисертационния труд могат да се отправят някои бележки и препоръки:

- Наблюдава се повторение в текста на дисертацията – и в увода и в началото на втора глава се представени целта и хипотезата на изследването;
- Според мен в дисертацията на г-н Генчев има достатъчно разработени идеи и постигнати резултати, които могат да бъдат популяризирани, чрез издаване на монографичен труд..
- Въпрос: *Кои фактори затрудняват прилагането на предложения от Вас модел за дизайн на труда на социалните работници в ДСП?*

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния правилник на Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

Дисертационният труд показва, че докторантът Атанас Генчев **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’** на Атанас Людмилов Генчев в професионално направление 3.4. Социални дейности.

07.05 2019 г.

Рецензент:
(проф. д-р Галин Цоков)